

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2014-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Olga Bazaley

Problematiky uzavírání manželství na území České republiky a jeho zánik mezi občany České republiky a Ruské federace (právní aspekty a sociologické aspekty)

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Ing. Martin Kohout, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2014-2017

BACHELOR THESIS

Olga Bazaley

**Issues of marriage in Czech Republic and its judicial
separation between citizens of Czech Republic and Russian
federation (legal and sociological aspects)**

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: JUDr. Ing. Martin Kohout, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Olga Bazaley

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu JUDr. Ing. Martinovi Kohoutu, Ph.D. za pomoc při vypracování a čas, strávený při vedení této bakalařské práce.

Anotace

Tato práce pojednává o uzavření manželství mezi občany České republiky a Ruské federace na území České republiky. Zabývá se problematikou právních aspektů takového svazku a přístupu k nim v důsledku rozdílné národnosti. Práce uvádí a rozebírá relevantní právní dokumenty a skutečnosti stanovené zákonem, které je nutné splňovat pro uzavření manželství na území České republiky s její občanem.

Klíčová slova

Manželství, rodina, komunikace, občanství, rozvod, cizinec, bilingvismus, Česká republika, Ruská federace.

Annotation

This thesis is dedicated to marriage between citizens of Czech Republic and Russian Federation on the territory of Czech Republic. It deals with legal aspects of such union and with different viewpoints of spouses due to national differences. Thesis shows and describes relevant legal acts and legal requirements that need to be fulfilled for entering into marriage on Czech territory with Czech citizen.

Keywords

Marriage, family, communication, citizenship, divorce, foreigner, bilingualism, Russian Federation, Czech Republic.

ÚVOD.....	9
1 ODBORNÁ TERMINOLOGIE	12
2 VZNIK MANŽELSTVÍ MEZI OBČANY ČESKÉ REPUBLIKY A RUSKE FEDERACE.....	17
2.1 Pojem manželství.....	17
2.1.1 Podmínky pro uzavření manželství v České republice	18
2.1.2 Formy uzavírání manželství.....	20
2.1.3 Uzavření manželství jinde než v oficiální obřadní síni.....	23
2.2 Podmínky pro vznik manželství mezi občany České republiky a Ruské federace na území České republiky	23
2.2.1 Poplatky spojené s uzavřením sňatku	25
2.2.2 Další účastníci.....	25
2.2.3 Opravné prostředky.....	26
2.3 Získání občanství České republiky	26
2.4 Státní příslušnost dětí.....	30
3 PROBLEMATIKA BILINGVISMU VE SVĚTLE DVOJAZYČNÉHO MANŽELSTVÍ.....	32
3.1 Pojem bilingvismus.....	32
3.1.1 Bilingvismus u dětí	36
3.1.2 Komunikace v rodině.....	38
4 ZÁNİK MANŽELSTVÍ	42
4.1 Obecně	42
4.2 Rozvod.....	42
4.3 Typy rozvodů podle zákona č. 89/2012 Sb.....	43
4.4 Řízení o rozvodu manželství.....	44
4.5 Zánik manželství smrtí nebo prohlášením za mrtvého	45
4.6 Zánik manželství změnou pohlaví	45
5 SOCIÁLNÍ ASPEKTY MANŽELSTVÍ MEZI PŘÍSLUŠNÍKY RŮZNÝCH STÁTŮ	47
5.1 Ruská národnostní menšina v Čechách	47

5.2	Komunikace	47
5.2.1	Cizí jazyk jako prostředek mezinárodní komunikace.....	49
5.3	Příklady rodin	50
ZÁVĚR		53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		55

ÚVOD

Jako téma pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila problematiku uzavírání manželství na území České republiky a jeho zánik mezi občany České republiky a Ruské federace (právní aspekty a sociologické aspekty).

Jedním z rozhodujících faktorů při volbě tohoto tématu byla jeho zajímavost související s vyhledáváním informací o něm. V dnešní době se stěhujeme za novými životními podmínkami až na druhý konec světa. Když studujeme cizí jazyky, vysoké školy anebo pracujeme v zahraničí, je propojování kultur a jazyků docela logickou věcí. Další dnes již zcela běžnou věcí je vznik smíšených manželských vztahů.

Během studia na univerzitě Jana Amose Komenského Praha a na základě závěrů vyvozených z praxe v advokátních kancelářích v Rusku a v České republice a na základě analýzy výpisu z Českého statistického úřadu¹ mohu říci, že manželství nejsou mezi občany Ruské federace a České republiky neobvyklá. Ruské občanství dokonce patří mezi 5 nejčtenějších státních občanství u žen při sňatku z Čechem v úhrnu za období 2005-2015. Vzhledem ke skutečnosti, že jsem občankou Ruské federace a již několik let v České republice studuji a pracuji, se o tuto otázku velmi zajímám.

Cílem této práce je prozkoumání právních a sociologických aspektů a následné sestavení návodu pro zájemci, kteří chtějí uzavřít takové manželství a ukázat všechny vyplývající z tohoto sňatku následky. Tyto pokyny pomůžou zaprvé: dodržovat podmínky zákona a jednoduše uzavřít manželství, zjistit jaké dokumenty pro získání občanství bude potřebovat cizinec v závislosti na individuální situaci (například nutnost skládání zkoušky z českého jazyka atd.). V práci budou také popsány podmínky případného rozvodu a další právní aspekty, vyplývající z takového manželství (například občanství dětí v takových rodinách). Zadruhé tyto doporučení pomůžou

¹ Český statistický úřad. *Vývoj obyvatelstva České republiky, sňatečnost* [online]. [cit. 2017-09-09].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/47411902/1300691602.pdf/3543b462-a5ee-403e-8bf0-eae5b155a0c2?version=1.1>

cizincům lépe se integrovat do české společnosti, identifikovat a reagovat na sociologické aspekty (například bilingvismus u dětí), které budou v takové rodině kvůli různým jazykům a různým národnostem jednotlivých členů mít vliv na budoucnost této rodiny.

Při vypracování bakalářské práce jsem čerpala informace z mnohých zdrojů, českých a zahraničních, a pomocí metod analýzy jsem třídila informace. Pokud se jedná o manželství uzavřené na území České republiky, pro získání odpovědí jsem pracovala především s právním řádem České republiky a v neposlední řadě i s odbornou literaturou. Pro získání informací o sociologických aspektech jsem udělala analýzu a závěry na základě pohovoru s lidmi, kteří jsou v takovém manželství. V mnohých případech se dnes jedná o rodiny s dětmi.

Práce se skládá z pěti kapitol, ve kterých jsou podrobně popsány analyzované právní a sociální aspekty dane problematiky.

První kapitola popisuje základní terminologii, která je dále v práci použita.

Obsahem druhé kapitoly je popsání manželství jako takového, podmínky pro uzavření manželství na území České republiky, možné formy uzavření manželství a veškeré podmínky pro uzavření manželství s občanem Ruské federace.

Třetí kapitola představuje krátké popsání dětského bilingvismu. To je situace, kdy mají manžel a manželka různé mateřské jazyky a jejich dítě mluví oběma jazyky. Kapitola obsahuje obecnou informaci o takovém jevu a skutečnosti, se kterými se rodiče v takových rodinách setkávají. Jedná se o proces komunikace v rodině.

Ve čtvrté kapitole jsou podmínky pro rozvod manželství a jeho zánik, skutečnosti po rozvodu.

Závěrečná kapitola obsahuje sociální aspekty manželství uzavřeného mezi občany České republiky a Ruské federace na území České republiky. Obecná informace o komunikaci různými jazyky. Je také popsáno pár případů rodin a párů, ve kterých jeden člen má české občanství a češtinu jako mateřský jazyk a druhý je z Ruska, krátké popsání jejich života, v jakých jazycích doma hovoří a jak mluví s dětmi.

Přála bych si, aby tato bakalářská práce mohla sloužit všem, koho problematika rusko-českého manželství zajímá a mohla jim pomáhat k uvedení do téma, anebo eventuálně pro další výzkum.

1 ODBORNÁ TERMINOLOGIE

Mezinárodní právo soukromé:

V současné době, které se říká éra globalizace, se s ohledem na mezinárodní vztahy stává důležitější mezinárodní právo soukromé. Názory různých odborníků v oboru se liší v určení, zdali je mezinárodní právo soukromé nezávislou větví zákona. Někteří autoři ji zahrnují jako nezávislou větev práva, zatímco ji považují za část komplexního právního systému a jiní si myslí, že se jedná o čistě technická pravidla právních předpisů.² Tím, že analyzuje různé výroky, lze dospět k závěru, že mezinárodní právo soukromé odkazuje na nejsložitější právní systém, jehož součástí jsou hmotněprávní předpisy v několika sledovaných oblastech soukromého práva (občanského, rodinného, pracovního a občanského soudního řízení).

Jedná se o komplexní právní systém, který spojuje normy národního (vnitrostátního) práva s mezinárodními smlouvami a zvyky, které řídí ekonomické a morální vztahy komplikované cizím prvkem (to znamená, že vztah mezinárodního charakteru) s pomocí kolizní právní a hmotněprávní metody.³

Zasnoubení – slib mezi mužem a ženou o tom, že spolu budou vstupovat do manželství. Zasnoubení nemá žádné právní následky, je právně nevynutitelný, proto je jako dohoda nutným předpokladem k tomu, aby k uzavření manželství následně došlo.

² GETMAN-PAVLOVA, I. *Mezinárodní právo soukromé*, Moskva: Eksmo, 2011, kap. 1, ISBN 978-5-699-41697-4.

³ GAVRILOV, V. *Mezinárodní právo soukromé, učebnice*, Moskva: Norma, 2006, str. 10, ISBN 5-468-00001-6.

Manželství – V České republice manželství je dobrovolné a trvalé spolužití dvou osob různého pohlaví, které je založeno zákonem stanoveným způsobem. Jeho hlavním účelem je dle zákona založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná pomoc a podpora.

Ve většině moderních států vyžaduje zákon odpovídající registraci manželství ve speciálních státních orgánech. Kromě toho je v některých státech právní význam také připojen k manželství uzavřeném během náboženského obřadu.⁴ Tradice manželského obřadu, práva a povinnosti manželů, způsob výběru partnera, právo vstoupit do manželství se mohou lišit v závislosti na zemi a tradicích. Dlouhodobě je manželství ekonomické, právně a sociálně uznáváno jako počáteční společenská organizace pro výchovu dětí.

Rodina – sociální zařízení, základní buňka společnosti, která se vyznačuje následujícími vlastnostmi:

- dobrovolnost manželství;
- rodinní příslušníci jsou spojeni společnou domácností;
- vstup do manželství;
- touha po narození, socializaci a výchově dětí.

Rodina patří k nejvýznamnějším sociálním hodnotám.

V různých fázích životního cyklu postupně mění svou funkci a postavení v rodině. Pro dospělého člověka je rodina zdrojem uspokojení z řady svých potřeb a proti tomu malým souborem rozmanitých a poměrně složitých požadavků. Pro rodiny s dětmi se

⁴ KELLER, T. A KELLER, K. *Smysl manželství*. Praha: Biblion, 2014, 1.kap., ISBN 978-80-87282-12-0.

jedná o prostředí, ve kterém jsou podmínky pro fyzický, mentální, emocionální a duševní vývoj.

Obsah pojmu „rodina“ je transformován po změně sociálně-kulturní společnosti. Pod pojmem „rodina“ se již také počítá jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem, stejně jako jsou legalizovány v některých zemích rodiny s osobami stejného pohlaví.

Podle klasické definice jednoho z největších britských sociologů Anthonyho Giddensy je „rodina“ definována jako skupina osob zapojených do přímého příbuzenství, dospělých, jejichž členové se zavazují k péči o děti. „Rodina“ na základě manželství nebo příbuzenství znamená malou skupinu, jejíž členové jsou spojeni společným životem, vzájemnou pomocí, morální a právní odpovědností.

Je pravidlem, že se „úplná rodina“ v právním smyslu skládá z otce, matky a dítěte (nebo dětí). „Neúplná rodina“ – se skládá z otce s dítětem (nebo dětmi), nebo matky s dítětem (nebo dětmi).

Občanství – stabilní právní souvislost mezi osobou a státem, jak je vyjádřeno v přítomnosti vzájemných práv, povinností a odpovědností.

Občanství je jednou z institucí ústavního práva a obvykle najde svou konsolidaci v ústavě nebo ústavním zákoně státu a v jiných právních předpisech. Je ukázáno jako vztah mezi státem a osobami v rámci jejich pravomocí: stát uznává a zaručuje lidská práva a svobody, chrání a pokrývají ho v zahraničí; naopak samozřejmě osoba plní povinnosti, které jsou v souladu s vnitrostátními právními předpisy státu. V součtu všech těchto práv a povinností se jedná o politické a právní postavení občanů, což ho odlišuje od cizích státních příslušníků a osob bez občanství. Občanství určuje stát zákonem stanovenem způsobem.

Rozvod – formální ukončení reálného manželství mezi partnery.

Ve skutečnosti je „rozvod“ destabilizace a rozpad vztahů a nese s sebou porušení obvyklého způsobu života. Rozvod – proces, a to nejen z právního hlediska, ale i psychicky.

Komunikace - z latiny „Communicatio“ - přenos zpráv a „communicare“ - mluvit, komunikovat, předávat. Komunikačním procesem, i jako formou interakce, se rozumí jeden ze základů lidského života a společnosti. Komunikace je cílevědomý proces výměny informací mezi dvěma nebo více osobami s pomocí jazyka, neverbálních prostředků a součástí jiných znakových systémů.⁵

Komunikace se dělí na několik typů podle jejího provádění:

- Verbální komunikace;
- Neverbální komunikace,
- Komunikace pomocí znaků,
- Komunikace prostřednictvím symbolů,
- Komunikace s ostatními paralingvistickými prostředky (např. mimika, držení těla, atd.).

Cizinec – osoba, která je podle českého zákona definována jako fyzická osoba, která nemá české státní občanství.

Zásady a normy jsou zakotveny v Deklaraci o lidských právech osob, které nejsou občany země. Byly přijaty Valným shromážděním OSN v roce 1985. Tato pravidla zahrnují: právo každého státu, aby vytvořil právní režim pro cizince s přihlédnutím k jejich mezinárodním závazkům; povinnost cizinců dodržovat zákony hostitelské země a při porušení se budou zodpovídat na stejné úrovni jako občané této země; nepřípustnost hromadného vyhoštění cizinců legálně na území dané země (vyhoštění jedince je možné pouze v souladu se zákonem); právo cizích státních příslušníků na pomoc svého státu (u cizího státního občana má být volný přístup na diplomatické mise a konzulární úřady státu jeho státní příslušnosti). Cizinci legálně pobývající v zemi mají

⁵ ROUDZ, M. *Jak mluvit s kýmkoliv*, Moskva: Mif, 2015, str. 36, ISBN 978-5-00100-604-6.

právo na volný pohyb uvnitř země, s výjimkou návštěvy oblastí, podniků a (nebo) zařízení uzavřené administrativní-územní entity, pro jejichž vstup je vyžadováno povolení.

Platí obecné pravidlo, že v případě zdržení se v hostitelské zemi po dobu delší než tři dny (s výjimkou státních svátků a víkendů), je požadována evidenci cizinců (evidence o přechodném pobytu). Pokud cizinec zjistí, že se doba prodlouží nad devadesát dní, cizinec může zažádat předepsaným způsobem o dočasné povolení k pobytu. Za jistých okolností stanovených právními předpisy země může dostat cizinec i trvalé povolení k pobytu.

Právní režim cizinců – soubor práv a povinností cizích státních příslušníků a osob bez státní příslušnosti, který je v souladu s vnitrostátními právními předpisy a mezinárodními smlouvami hostitelské země.

2 VZNIK MANŽELSTVÍ MEZI OBČANY ČESKÉ REPUBLIKY A RUSKÉ FEDERACE DLE ČESKÉHO PRÁVA

2.1 Pojem manželství

Abychom mohli podrobit analýze občanskou formu uzavírání manželství s přeshraničním prvkem a problematiku s ním související, musíme si zodpovědět otázku, co je manželství? Jaký je právní význam tohoto institutu a jaká je jeho současná legislativní úprava?

Jednu z předních definic uvádí Robert F. Murphy, který říká, že manželství je „trvalý svazek mezi mužem a ženou, který oběma partnerům dává vzájemné výhradní sexuální a ekonomické právo a uděluje společenskou totožnost dětem, které z tohoto svazku vzejdou.“⁶

Manželství můžeme v rodinném právu definovat jako právní a společenskou instituci, která tvoří legislativní základ pro rodinu.

Manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí. Manželství je vztahem právním, oba manželé mají v manželství rovné postavení.

Z této definice manželství plynou následující pojmové znaky manželství. Manželství jako právní vztah může vzniknout jen dobrovolně, zákonem předepsaným způsobem před příslušným orgánem pověřeným vést matriky, nebo před orgánem některé z registrovaných církví nebo náboženských společností. Obě dvě formy uzavření manželství jsou rovnoprávné a na výběr dané. Manželství vzniká na základě

⁶ MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, Praha: Slon, 1999, str. 73-74, ISBN 80-86429-25-3.

souhlasného projevu muže a ženy, ale k tomuto souhlasu je nutná součinnost oddávajícího. Samotný souhlas učiněný bez součinnosti oddávajícího manželství nezakládá.⁷

Právní vztah manželství může vzniknout jen mezi mužem a ženou. Manželství dvou osob stejného pohlaví, tzv. manželství homosexuálů, je v České republice vyloučeno. Česká právní úprava stojí na principu monogamie, kdy manželství lze uzavřít jen mezi jedním mužem a jednou ženou.

Zdůrazňuje se zásada dobrovolnosti a svobodného rozhodnutí k uzavření manželství. Svobodná volba partnera je zákonem omezena jen v minimálním nutném rozsahu z důvodu existence jiného manželství, příbuzenství, nezletilosti nebo duševní poruchy. Dobrovolnost rozhodnutí o vstupu do manželství znamená, že nikdo nemá právní možnost vynutit si uzavření manželství a k uzavření manželství není třeba souhlasu třetích osob (rodičů, sourozenců). Oba partneři mají předem poznat navzájem své charakterové vlastnosti a svůj zdravotní stav. Autonomie vůle se však projevuje pouze při vzniku manželství. Zánik manželství za života obou manželů může nastat jenom na základě rozhodnutí soudu.

2.1.1 Podmínky pro uzavření manželství v České republice

V České republice lze manželství uzavřít formou civilního či církevního sňatku, přičemž civilní i církevní sňatek dle recentní první úpravy je postaven na stejnou roveň. Manželství je uzavíráno svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy, kteří spolu chtějí uzavřít manželství o tom, že spolu vstupují do manželství. Výše uvedené prohlášení je činěno veřejným a slavnostním způsobem za přítomnosti dvou svědků.

⁷ Czech news agency. *Právní charakter manželství* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: http://www.uni-regensburg.de/Einrichtungen/ZSK/Tschechische_Rechtssprache/RodinnePravo/Chapter3/Block5/content.html

Manželství je uzavíráno snoubenci nebo zplnomocněným zástupcem jednoho ze snoubenců. Snoubenci mají povinnost před uzavřením manželství předložit příslušnému matričnímu úřadu požadované předepsané doklady, jimiž prokáží právní způsobilost k uzavření manželství. Přehled předkládaných dokladů je zakotven v zákoně č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o matrikách“) tak, aby bylo možné prokázat splnění všech podmínek pro uzavření manželství stanovené tímto zákonem a dále zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Předmětné doklady musí splňovat náležitosti veřejných listin.

Jsou-li vystaveny orgány cizích států, musí být opatřeny potřebnými ověřeními, nestanoví-li mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána, jinak a úředně přeloženy do českého jazyka - podrobné informace sdělí kterýkoli matriční úřad.⁸

V případě, že snoubenci projeví vůli vstoupit do manželství, osobně, před orgánem veřejné moci provádějící sňatkový obřad za přítomnosti matrikáře, hovoříme o občanském sňatku, pokud tak učiní před orgánem církve nebo náboženské společnosti, hovoříme o církevním sňatku.

Před uzavřením manželství vyplní snoubenci tzv. Dotazník k uzavření manželství, který předloží matričnímu úřadu. Na základě § 33 zákona o matrikách snoubenec, který je státním občanem České republiky (dále jen „občan“) a je zde přihlášen k trvalému pobytu, je povinen tomuto úřadu prokázat svou totožnost a k uvedenému dotazníku předložit:

- rodný list,
- doklad o státním občanství,
- výpis údajů z informačního systému evidence obyvatel o místě trvalého pobytu,
- výpis z evidence obyvatel o osobním stavu,

⁸ Ministerstvo vnitra České republiky. *Uzavření manželství* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-manzelstvi-uzavreni-manzelstvi.aspx>.

- pravomocný rozsudek o rozvodu předchozího manželství, nebo úmrtní list zemřelého manžela, popřípadě pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení partnerství, nebo úmrtní list zemřelého partnera.

Na občana se povinnost předkládat doklady nevztahuje, pokud si tyto skutečnosti může daný matriční úřad ověřit z jím vedené matriční knihy, ze základního registru obyvatel informčního systému obyvatel či z informačního systému cizinců, z informačního systému občanských průkazů či z informačního systému evidence cestovních dokladů.

Jsou-li k uzavření manželství předkládány cizozemské doklady, je třeba, aby měly náležitosti veřejné listiny, tj. musí být opatřeny potřebnými ověřeními, nestanoví-li mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána, jinak a úředně přeloženy do českého jazyka. Předkládané pravomocné cizí rozhodnutí o rozvodu manželství v případě, že je jedním z účastníků řízení státní občan České republiky, se uznává na území České republiky na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, nestanoví-li mezinárodní smlouva jinak (bližší informace sdělí kterýkoli matriční úřad).⁹

2.1.2 Formy uzavírání manželství

Uzavření manželství na území České republiky lze formami: občanského sňatku a církevního sňatku. Občanský i církevní sňatek dle platné právní úpravy je postaven na roveň.

Občanský sňatek - v případě občanského sňatku snoubenci činí prohlášení o uzavření manželství před orgánem samosprávy, což je v tomto případě starosta či pověřený člen obecního zastupitelstva matričního úřadu, kde chtějí uzavřít manželství a to za přítomnosti matrikáře. Kromě snoubenců, starosty a matrikáře musí být u obřadu přítomni také dva svědci, kteří musí splňovat podmínku zletilosti a před podpisem

⁹ Tamtéž, Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-manzelstvi-uzavreni-manzelstvi.aspx>.

zápisu do protokolu o uzavření manželství musí předložit občanský průkaz nebo jiný doklad totožnosti.

Církevní sňatek¹⁰ - Pro tento druh sňatku platí stejné základní podmínky, jako pro občanskou svatbu. Snoubenci mají povinnost nejprve oddávajícímu zástupci církve předložit potvrzení

¹⁰ V této souvislosti je zajímavé porovnat, jak začíná kanonická manželskoprávní úprava v platném Kodexu kanonického práva Jana Pavla II. z roku 1983 (dále jen “kodex”): manželská smlouva (foedus) je definována jako svazek, jímž muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnuitnější společenství (consortium) celého života, přičemž tento svazek je svou přirozenou povahou zaměřen na dobro manželů a na zplodění a výchovu dětí (kán. 1055 § 1).

Bliže JUDr. Ignác Antonín Hrdina, O. Praem, *Manželství v současném českém i kanonickém právu* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/16-hrdin.htm> : „ Pokud jde o vlastní právní úpravu uzavírání manželství, zákon se zde co do formy (a to už od své novely z roku 1992) vrátil ke stavu v roce 1919, kdy tzv. rozlukový zákon postavil na roveň sňatek občanský a sňatek církevní. Jak je všeobecně známo, od účinnosti zákona o právu rodinném (od r. 1950) až do novely zákona o rodině v roce 1992 platila obligatorní civilní forma uzavírání manželství, přičemž následně tolerované náboženské sňatkové obřady byly právně bezvýznamné. Věřící snoubenci (zvl. z řad katolíků, ale i nesjednocených východních křesťanů a příslušníků církve československé, starokatolické a snad i dalších) byli tedy nuceni k dvojímu sňatku: civilnímu a následně církevnímu. Za sezdání nupturientů, kteří ještě neabsolvovali sňatek na národním výboru, mohl být duchovní potrestán až jednoročním trestem odnětí svobody. Dnes si tedy mohou snoubenci (opět) zvolit, zda uzavřou manželství před obecním úřadem pověřeným vést matriky (tzv. občanský sňatek) nebo před příslušným orgánem registrované církve či náboženské společnosti (tzv. církevní sňatek). Novinkou manželské novely z roku 1998 je zavedení povinného tzv. předsňatkového řízení na matričním úřadu, jež musí absolvovat snoubenci hodlající uzavřít církevní sňatek. Výsledkem tohoto řízení (spočívajícího v předložení stanovených dokladů a učinění předepsaných prohlášení) je vydání osvědčení o tom, že snoubenci jsou právně způsobilí k uzavření manželství. Bez tohoto osvědčení, v době sňatku ne staršího tří měsíců, by církevní manželství bylo z hlediska českého právního řádu neplatným. Zákon umožňuje také tzv. konzulární sňatky (tj. manželství českých občanů uzavřená v cizině před zastupitelským úřadem České republiky) a manželství uzavřená prostřednictvím zástupce na základě plné moci. Speciální normy zákona pak usnadňují uzavření manželství v přímém ohrožení života některého ze snoubenců. Jestliže prohlášení o uzavření manželství činí snoubenci veřejně slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků před starostou (primátorem) nebo pověřeným

příslušného matričního úřadu, v jehož správním obvodu má být dané manželství uzavřeno, že splňují zákonné podmínky. Od vydání tohoto osvědčení do sňatečného obřadu nesmí uplynout lhůta delší než šest měsíců. Pokud byl uzavřen církevní sňatek, musí oddávající do tří pracovních dnů od uzavření manželství doručit matričnímu úřadu protokol o uzavření manželství. Pokud snoubenci uzavřeli nejdříve občanský sňatek, nemá jejich následný církevní obřad právní následky. Pokud nejdříve uzavřeli církevní sňatek, nemohou již uzavřít sňatek občanský.¹¹

Další podmínky, za jakých se může uskutečnit církevní sňatek, si určuje každá církev, resp. náboženská společnost, která má oprávnění uzavírat manželství, sama. Také podmínky či vůbec možnost rozvodu se v různých církvích liší.

Při extrémní situaci ohrožení života jednoho, popřípadě obou snoubenců (in articulo mortis), lze vykonat i církevní sňatek bez předložení jakýchkoli dokladů, podmínkou však zůstává to, že sňatek musí vykonat pověřená osoba registrované církve či náboženské společnosti.

Aby mohl pár uzavřít křesťanský církevní sňatek, musí být obvykle alespoň jeden z páru pokřtěn.

členem obecního či městského zastupitelstva matričního úřadu, v jehož obvodu má jeden z nich trvalý pobyt, pak nejde o nic jiného, než o sekularizovanou tzv. tridentskou formu uzavření manželství, která je v katolické církvi dodnes platná. Tak podle kodexu se manželství zásadně uzavírá před oddávajícím místním ordinářem nebo farářem a před dvěma svědky, a to ve farnosti, v níž má jeden ze snoubenců trvalé nebo přechodné bydliště (kán. 1108 § 1 a 1115). Tedy: manželský souhlas vyjádřený veřejně před úředním svědkem a dvěma dalšími svědky. Také kanonické zákonodárství umožňuje uzavření manželství prostřednictvím zástupce (na rozdíl od zákona o rodině zde mohou být zastoupeny obě strany) a zohledňuje případy "krajní nouze", kdy jeden ze snoubenců je v nebezpečí smrti a není dosažitelný příslušný duchovní anebo kdy po dobu alespoň jednoho měsíce není možno obrátit se na kompetentního oddávajícího, popř. by to bylo možné jen se závažnými nesnáze (tak zejm. v misijních územích, kde je kněz obtížně dostupný): v těchto případech lze platně a dovoleně uzavřít sňatek pouze před dvěma svědky."

¹¹ Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2012, § 656 až 670.

Některé církve a náboženské společnosti umožňují církevní sňatky homosexuálních párů. Příkladem v České republice je Náboženská společnost českých unitářů, v zahraničí pak příkladů lze nalézt dnes již mnoho, ať již mezi tradičně křesťanskými církvemi, kupříkladu u Švédské luteránské církve anebo v tomto ohledu dobře známé Unitarian Universalist Association.

2.1.3 Uzavření manželství jinde než v oficiální obřadní síni

Pokud má být manželství uzavřeno před jiným než příslušným matričním úřadem, nebo na kterémkoli vhodném místě, je třeba obrátit se na matriční úřad v místě trvalého pobytu jednoho ze snoubenců. (Podrobné informace poskytne tento matriční úřad).

K dotazníku k uzavření manželství kromě předepsaných dokladů je třeba přiložit písemnou žádost o povolení uzavřít manželství před jiným matričním úřadem než místně příslušným nebo na jiném vhodném místě. Žádost může vyřizovat pouze jeden ze snoubenců vybavený plnou mocí od druhého snoubence. Podpis na plné moci nemusí být ověřen. O žádosti rozhoduje matriční úřad podle trvalého pobytu jednoho ze snoubenců ve správním řízení.

O povolení uzavřít manželství zástupcem rozhoduje obecní úřad příslušný podle místa trvalého pobytu snoubence, popřípadě podle místa jeho posledního trvalého pobytu. Pokud trvalý pobyt na území ČR žádný ze snoubenců neměl, rozhoduje Magistrát hlavního města Prahy.

2.2 Podmínky pro vznik manželství mezi občany České republiky a Ruské federace na území České republiky

Jak již bylo uvedeno výše, může občan České republiky na jejím území uzavřít manželství s cizím státním občanem formou občanského nebo církevního sňatku. Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy,

kteří spolu chtějí uzavřít manželství o tom, že spolu vstupují do manželství. Prohlášení je činěno veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků.

Snoubenci musí před uzavřením manželství předložit matričnímu úřadu potřebné předepsané doklady, jimiž prokážou právní způsobilost k uzavření manželství.

Předkládané doklady musí mít náležitosti veřejných listin. Jsou-li tyto doklady vystaveny orgány cizích států, musí být opatřeny potřebnými ověřeními (superlegalizace, Apostille), a úředně přeloženy do českého jazyka - podrobné informace sdělí kterýkoli matriční úřad.

Elementární podmínkou pro uzavření manželství je předběžné vybrání místa a termín k uzavření sňatku. Po vybrání místa a termínu je nutné se obrátit na matriční úřad, do jehož správního obvodu vybrané místo k uzavření manželství spadá. Bližší informace sdělí matriční úřad. Má-li být manželství uzavřeno církevní formou, je nutné se obrátit na osobu pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností.

U matričního úřadu obdrží snoubenci tzv. Dotazník k uzavření manželství. O tomto tiskopisu bylo pojednáno již výše. Z tohoto důvodu se zaměřím na materii, kterou předloží snoubenec, který je státním občanem cizího státu.

Podle ustanovení § 35 zákona o matrikách snoubenec, který je cizincem, k předepsanému tiskopisu připojí

- rodný list,
- doklad o státním občanství,
- doklad o právní způsobilosti k uzavření manželství, který nesmí být k datu uzavření manželství starší 6 měsíců,
- potvrzení o osobním stavu a pobytu, je-li cizím státem vydáváno,
- úmrtní list zemřelého manžela, jde-li o ovdovělého cizince; tento doklad není třeba předkládat, je-li tato skutečnost uvedena v dokladu o právní způsobilosti k uzavření manželství,

- pravomocný rozsudek o rozvodu manželství, je-li cizinec, který chce uzavřít manželství, rozvedený,
- potvrzení o tom, že bude manželství v domovském státě cizince uznáno za platné, je-li uzavíráno zástupcem,
- pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení partnerství, anebo úmrtní list zemřelého partnera, jde-li o cizince, který žil v partnerství,
- doklad, kterým je možné prokázat totožnost.¹²

2.2.1 Poplatky spojené s uzavřením sňatku

Uzavření manželství mezi snoubenci, nemají-li trvalý pobyt na území České republiky je zpoplatněno částkou ve výši 3000 Kč. Uzavření manželství mezi snoubenci, z nichž pouze jeden má trvalý pobyt na území České republiky je zpoplatněno částkou ve výši 2 000 Kč. Vydání povolení uzavřít manželství mimo stanovenou dobu nebo mimo úředně určenou místnost je zpoplatněno částkou ve výši 1 000 Kč. V ostatních případech není správní poplatek za uzavření manželství stanoven. Za vydání vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství zaplatí snoubenec částku ve výši 500 Kč. Výše uvedené poplatky jsou hrazeny v hotovosti nebo složenkou před provedením úkonu.

2.2.2 Další účastníci

V případě, kdy snoubenec nemluví českým jazykem, popřípadě se jedná o osobu, který je neslyšící nebo němá, je povinností mít při prohlášení o uzavření manželství tlumočníka. Účast tlumočníka je zajištěna jedním ze snoubenců, a to na jeho vlastní

¹² Rodičovství, psychologie, zdraví. *Když se doma mluví dvěma jazyky* [online]. 2002 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: http://www.evalabusova.cz/clanky/kdyz_se_doma_mluvi.php

náklady. Bez přítomnosti tlumočnicka nelze prohlášení o uzavření manželství učinit. Nejde-li o tlumočnicka jmenovaného ministrem spravedlnosti nebo předsedou krajského soudu, musí tlumočnick složit slib do rukou příslušného matrikáře, a to ve znění slibu dle zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů. Znění tohoto slibu předkládá matrikářka. Přítomný tlumočnick, který prokáže svou totožnost matrikáře, se podepisuje na protokol o uzavření manželství.

2.2.3 Opravné prostředky

Mohou nastat skutečnosti, při kterých jeden ze snoubenců nepředloží požadované doklady. V takovém případě příslušný matriční úřad vydá rozhodnutí o nevyhovění žádosti o prominutí předložení dokladů. Proti rozhodnutí, kterým příslušný matriční úřad nevyhoví je možné podat odvolání do 15 dnů ode dne jeho doručení. Odvolání se podává prostřednictvím toho matričního úřadu, který rozhodnutí vydal.

2.3 Získání občanství České republiky

Existuje několik možností získání občanství České republiky. Jedna z těchto možností spočívá ve skutečnosti, kdy jeden z manželů je státním občanem České republiky. V takovém případě může druhý z manželů, který je cizím státním příslušníkem požádat o státním občanství za jeden rok ode dne uzavření manželství. Z jiných důvodů může cizinec požádat o občanství po třech, pěti nebo deseti let ode dne příjezdu do České republiky.

Mezi podmínky, které musí cizí státní příslušník splňovat ve věci žádosti o občanství České republiky patří s důvodu sloučení se svým manželem/manželkou, který/která je občanem/občankou České republiky:

1. Trestní bezúhonnost

- prokazuje žadatel, který je starší 15-ti let;

- žadatel se zdržuje v České republice dobu delší než 10 let → nebyl pravomocně odsouzen v České republice pro nedbalostní trestní čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo pro úmyslný trestný čin;
- žadatel se zdržuje v České republice dobu kratší než 10 let → že nebyl pravomocně odsouzen v České republice nebo ve státě, jehož je státním občanem, pokud nejde o žadatele, kterému byla v České republice udělena mezinárodní ochrana formou azylu nebo doplňkové ochrany nebo ve státech, ve kterých v posledních 10 letech přede dnem podání žádosti pobýval nepřetržitě více než 6 měsíců po dosažení věku 15 let pro nedbalostní trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo pro úmyslný trestný čin.

2. Znalost českého jazyka

- žadatel musí prokázat znalost českého jazyka
- znalost českého jazyka žadatel prokazovat nemusí, pokud:
 - studoval alespoň 3 roky základní, střední nebo vysokou školu, na které byl vyučovacím jazykem jazyk český;
 - je ke dni podání žádosti mladší 15 nebo starší 65 let;
 - má tělesné nebo mentální postižení, které mu znemožňuje osvojit si znalost českého jazyka.

Zkouška z českého jazyka se provádí u Ústavu jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy.

Za rovnocenné zkoušky se považují:

- maturitní zkouška z českého jazyka;
- státní jazyková zkouška z českého jazyka vykonaná na jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky;
- státní závěrečná zkouška, státní rigorózní zkouška či státní doktorská zkouška vykonaná na vysoké škole v rámci studijního programu uskutečňovaného v českém jazyce;

- zkouška z českého jazyka jako cizího jazyka pro úroveň B1 nebo vyšší, certifikovaná Asociací jazykových zkušebních institucí v Evropě (ALTE) a uskutečňovaná plnoprávným členem této asociace.

3.Znalost českých reálií

Žadatel musí prokázat znalost ústavního systému České republiky a základní orientaci v kulturně-společenských, zeměpisných a historických reáliích České republiky. Znalost českých reálií žadatel prokazovat nemusí, pokud:

- studoval alespoň 3 roky základní, střední nebo vysokou školu, na které byl vyučovacím jazykem jazyk český;
- je ke dni podání žádosti mladší 15 nebo starší 65 let;
- má tělesné nebo mentální postižení, které mu znemožňuje osvojit si znalost českého jazyka.

Zkouška z českých reálií se provádí u Ústavu jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy.

4.Povinnosti vyplývající z právních předpisů

Žadatel v posledních 3 letech neporušil závažným způsobem povinnosti vyplývající z právních předpisů, které upravují

- vstup a pobyt cizinců na území České republiky;
- veřejné zdravotní pojištění;
- sociální zabezpečení;
- důchodové pojištění;
- zaměstnanost;
- daně;
- cla;
- odvody a poplatky;

- vyživovací povinnost vůči dítěti, které má trvalý pobyt na území České republiky;
- veřejnoprávní povinnosti k obci, ve které je žadatel přihlášen k pobytu, jde-li o povinnosti uložené obcí v samostatné působnosti.

Možné důvody pro prominutí této podmínky: Žadatel odstranil způsobený škodlivý následek nebo učinil účinná opatření k jeho odstranění.

5. Prokázání výše a zdroje příjmů

- Podmínku musí splnit žadatel starší 18-ti let
- Žadatel prokazuje za období posledních 3 let předcházejících dni podání žádosti:
 - výši a zdroje svých příjmů;
 - že z těchto příjmů odvádí daň (pokud tuto povinnost neplní jiná osoba);
 - splnění oznamovací povinnosti při přeshraničním převozu;
 - bezhotovostní převod finančních prostředků z ciziny.

6. Nezatěžování systému státní sociální podpory nebo systému pomoci v hmotné nouzi

- Žadatel prokazuje, že v posledních 3 letech předcházejících dni žádosti nezatěžoval systém státní sociální podpory nebo systém pomoci v hmotné nouzi výrazně a bez vážných důvodů
- Výrazným zatěžováním systému státní sociální podpory nebo systému pomoci v hmotné nouzi se rozumí, že žadatel je převážně závislý na dávkách poskytovaných ze systému státní sociální podpory nebo systému pomoci v hmotné nouzi, pokud se nejedná o osobu, která je vyloučena z výkonu výdělečné činnosti:
 - z důvodu svého zdravotního stavu *nebo*;
 - protože se připravuje na budoucí povolání *nebo*;
 - čerpá mateřskou či rodičovskou dovolenou *nebo*;
 - soustavně pečuje o jinou osobu, která je na takovou péči odkázána

Možné důvody pro prominutí této podmínky:

- z důvodů hodných zvláštního zřetele (např. žadatel nemá žádnou státní příslušnost nebo mu byla udělena mezinárodní ochrana na území České republiky formou azylu nebo doplňkové ochrany);
- z jiných než zákonem stanovených důvodů uvedených výše splnění podmínek pro udělení českého státního občanství prominout nelze. K učinění výjimky není oprávněn ani ministr vnitra či jiný ústavní činitel.¹³

2.4 Státní příslušnost dětí

Dítě nabývá státní občanství České republiky **narozením, je-li v den jeho narození alespoň jeden z jeho rodičů státním občanem České republiky**. Místo narození dítěte nemá na nabytí českého státního občanství narozením žádný vliv. Rovněž skutečnost, že dítě nabude automaticky ze zákona vedle českého státního občanství i státní občanství cizího státu, nic nemění na nabytí státního občanství České republiky dítětem. Právní řád České republiky připouští, aby v takovém případě mělo dítě dvojí popř. vícere státní občanství. O nabytí státního občanství České republiky není třeba v tomto případě nijak žádat, dítě jej **nabývá automaticky** ze zákona již **narozením**. Dítě, které by se jinak stalo osobou bez státního občanství, nabývá české státní občanství narozením.¹⁴

¹³ Ministerstvo vnitra České republiky. *Uzavření manželství státního občana České republiky s cizincem na území České republiky* [online]. 15. 11. 2011 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-manzelstvi-statniho-obcana-ceske-republiky-s-cizincem-na-uzemi-ceske-republiky.aspx>

¹⁴ Bezplatná právní poradna. *Státní příslušnost dětí Česky a cizince – pravidla* [online]. 19. 09. 2013 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/nezarazene-dotazy/16307-statni-prislusnost-deti-cesky-a-cizince-pravidla.html>

- jsou-li **oba rodiče osobami bez státního občanství**
a zároveň
- a pokud má **alespoň jeden z rodičů povolen pobyt na území České republiky na dobu delší než 90 dnů**
a zároveň
- **dítě se na jejím území narodí.**¹⁵

¹⁵ Tamtéž, dostupné z: <http://www.bezplatnapravni poradna.cz/online-zdarma/ruzne/nezarazene-dotazy/16307-statni-prislusnost-deti-cesky-a-cizince-pravidla.html>.

3 Problematika bilingvismu ve světle dvojjazyčného manželství

3.1 Pojem bilingvismus

Pojem bilingvismus, pro který se v češtině používá především výraz dvojjazyčnost, nemá do současnosti jednotnou definici a není jednoznačně vymezen. Problematikou bilingvismu se zabývá celá řada světových odborníků. Jakým způsobem můžeme vlastně definovat pojem dvojjazyčnosti? Je to způsobilost hovořit plynně ve dvou jazycích současně. Dvojjazyčný člověk je schopen používat dva jazyky zaměnitelně, v závislosti na situaci a osobě, s níž komunikuje.¹⁶ V tomto směru je často užívána Bloomfieldova definice, která říká, že bilingvismus je určitá schopnost ovládat dva jazyky na úrovni rodilého mluvčího. Další definici bilingvismu se zabývá L. Šulová, která uvádí, že dvojjazyčným jedincem je ten, který má možnost hovořit ve dvou či více jazycích v určitém bilingvním či monolingvním společenství. Dle Šulové má bilingvní jedinec možnost kladně se identifikovat s oběma komunitami nebo jenom s částí lingvistické skupiny a její kulturou.¹⁷

V současnosti už ale není nezbytnou podmínkou, aby za bilingvní byli považováni pouze ti jedinci, kteří mají schopnost se dorozumět oběma jazyky na úrovni rodilých mluvčích.¹⁸ Tito jedinci, kteří ovládají oba jazyky na profesionální úrovni, bývají laickou i odbornou veřejností nazýváni „vyváženými bilingvisty“, ale i oni ve vypjatých

¹⁶ BOŽENOVA, O. *Bilingvismus. Dvou jazyková výchova*, Moskva: Bilingva, 2016, str. 57, ISBN 978-5-906730-75-6.

¹⁷ Ruce.cz. *Co je to bilingvismus?* [online]. 25. 02. 2005 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/46-co-je-to-bilingvismus>

¹⁸ SALECHOVA, L. *Bilingvismus a myšlení*, Moskva: LAP Lambert Academic Publishing, 2012, str. 31, ISBN 9783659255755

životních situacích, mezi které řadíme stres, časovou tíseň, upřednostní jeden z jazyků. Dokonalý bilingvismus se tedy vyskytuje pouze v ojedinělých případech a dle některých odborníků dokonce vůbec neexistuje.¹⁹

Každý jedinec si vytváří silný a slabý jazyk. Silný (dominantní) jazyk je v každodenním životě více užíván a je jazykem daného prostředí, v němž se onen jedinec cítí jistěji. Nemusí se však jednat o jazyk, který se jedinec učí jako první, často to bývá jazyk, v němž probíhala školní docházka, což může být jazyk sekundární.²⁰

Dalším druhem bilingvismu je tzv. asymetrický bilingvismus. Tento druh bilingvismu se týká jedinců s rozdílnou schopností jazyku rozumět a mluvit jím. Příkladem jsou děti, které bez obtíží komunikují v určitém jazyce pouze s jednou osobou, na jejíž přízvuk, melodii, tempo a způsob vyjadřování jsou zvyklé. V kontaktu s jinými osobami mají ale problémy s porozuměním. Tuto dovednost porozumět i ostatním lze zlepšit zejména dlouhodobým pobytem v určitém jazykovém prostředí.

U. Weinreich hovoří o koordinovaném bilingvismu, složeném bilingvismu a subordinovaném bilingvismu. V odborné literatuře však často nacházíme pouze dělení na bilingvismus koordinovaný a složený (smíšený). Kritériem pro výše uvedené dělení byl vztah mezi jazykovými systémy jedince. Jeho koncepce byla založena na hypotéze, že subjekt koordinovaného bilingvismu má ve své hlavě uloženy dva jazykové systémy. Jednomu jazykovému systému tedy odpovídá jedna jazyková forma. U složeného, respektive smíšeného bilingvismu jedinec dvěma jazykovým formám přisuzuje společný jazykový obsah, který je spojením obou původních obsahů. U subordinovaného typu se obsah silnějšího jazyka stává obsahem obou jazykových forem.

¹⁹ LOMB, K.. *Jak učím jazyky*, Moskva: Mif, 2016, str. 109, ISBN 978-5- 00100-247-5.

²⁰ Czechkid. *Bilingvismus* [online]. 30. 03. 2007 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1000.html>

V současnosti se kritériem tohoto členění stává možný způsob osvojení si a používání jednotlivých jazyků. Zde je za koordinovaný bilingvismus pokládán ten, který vznikl v různých souvislostech, tzn. jazyk je používán jen s určitými mluvčími či v určitém prostředí.²¹ V jazykově smíšeném prostředí vzniká bilingvismus smíšený, jde o případ, kdy si jedinec přes je den jazykový systém osvojuje oba jazyky. U tohoto členění se však předpokládá, že si jedinec neosvojuje jazyk a jeho systém rigidně, proto jsou postoje vůči němu poněkud problematické.

Aktuální je v současnosti dělení S. Karbonové na skutečnou-koordinovanou a ne-skutečnou a interferující dvojjazyčnost. Toto pojetí odráží složitost reality a napomáhá tak současné pedagogické praxi, která nemůže pracovat s pojmem bilingvismu v jeho ideální formě.²²

Podle dělení S. Karbonové se skutečná-koordinovaná dvojjazyčnost týká těch dětí, které ovládají oba jazyky. Dítě má slovní zásobu, která je vždy přiměřená věku a mluví oběma jazyky zcela spontánně. Oba jazyky jsou pro něj živé, mluví jimi, má je spojeny s určitými osobami, místy či oblastmi života.

Ne-skutečná dvojjazyčnost je oproti tomu typická pro děti ze smíšených manželství, kde jsou jazyky užívány podle metody „jeden rodič - jeden jazyk“.²³

Interferující dvojjazyčnost je jakousi nepodařenou dvojjazyčností. Pokud rodiče dítěte přesně neoddělují oba jazyky, není dítě schopno se je správně naučit. Ovládá jazyky s

²¹ ČIRŠEVA, G. *Dětský bilingvismus*, Moskva: Zlatoust, 2012, str. 101-102, ISBN 978-5-86547-656-6.

²² Česká škola bez hranic. *Více o bilingvistu* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.csbh.cz/vice-o-bilingvistu>

²³ KRUGLAKOVA, T. *Problematika bilingvistu*, Moskva: Zlatoust, 2014, str. 95, ISBN 978-5-86547-823-2.

mnoha interferencemi z jednoho jazyka do druhého, velmi špatně je vyvinut písemný projev, promluva o abstraktních věcech.²⁴

Tento problém, kdy se dítě nenaučí ani jeden jazyk ve správné podobě, je nejčastější nacházen u dětí cizinců v nějaké zemi. Pro tyto děti je nejdůležitější komunikace s rodilými mluvčími a funkční uplatňování jazyka v přirozených situacích.

Příčina nedokonalého osvojení jazyka je různá, jedná se například o případy kdy se v rodině nemluví konsekventně jedním jazykem nebo nedokáže-li dítě rozlišit jazyky s nimiž se v rodině mluví, protože rodiče oba jazyky jasně neoddělují. Další možnou příčinou je situace, kdy dítě nemá zájem se učit jazyku nové země nebo k tomu není rodiči vedeno. Tento druh bilingvismu může být také označen jako bilingvisus semilingvní. Za ten je označován jedinec mající nedostatky v obou jazycích, má omezenou slovní zásobu, nesprávně ovládá gramatiku, je pro něj obtížné myslet a vyjadřovat emoce v obou jazycích.²⁵

J. Štefánik hovoří o dělení bilingvismu do čtyř skupin, podle toho kritéria, v jakém věku si jedinec další jazyk osvojuje. U malých dětí hovoří o tzv. bilingvismu infantním, u starších dětí o dětském, u dospívajících o adolescentním a u dospělých mluvčích o dospělém. U infantního bilingvismu si dítě osvojuje jazyky současně již od narození. U dětského bilingvismu dochází k postupnému osvojování dvou jazyků. Jedinci z těchto dvou skupin mají stejnou nebo velmi podobnou výslovnost v obou jazycích jako rodilí mluvčí. U dalších dvou skupin to již možné není.²⁶

²⁴ BAGANA, Ž. *Kontaktní lingvistika, spojení jazyku a bilingvismus*, Moskva: Flinta, 2016, str. 48, ISBN 978-5-9765-0958-0.

²⁵ ŠTAJMER, N. *Cizí jazyk jako mateřský*, Moskva: Mann, Ivanov, Ferber, 2015, str. 112-113, ISBN 978-5-00057-256-6.

²⁶ V kap. 3, pozn. pod čarou 19

3.1.1 Bilingvismus u dětí

Předpokládá se, že bilingvismus má pozitivní vliv na rozvoj paměti, schopnosti porozumět, analyzovat a diskutovat o fenoménu jazyka, inteligence, rychlosti reakce, matematické dovednosti a logiky. Bilingvní děti se učí dobře a lépe než ostatní, mají lepší schopnosti v abstraktních vědách, literatuře a ve výuce dalších cizích jazyků.²⁷

Vzhledem k tomu, že komunikační zkušenosti u dvojjazyčného dítěte jsou mnohem širší, vyplývá nám v tomto kontextu jeho větší zájem o etymologii slova. Brzy si takovýto jedinec začne uvědomovat, že stejný koncept tvorby vět může být vyjádřen různými způsoby v různých jazycích. Někdy si děti vymyslí vlastními slovy komparaci obou jazyků.

Nejvýhodnější pro tvorbu bilingvistického prostředí je varianta, ve kterém komunikace probíhá v obou jazycích od narození.²⁸

Dopad „mateřského“ jazyka na vývoj řeči dítěte je velmi vysoký, protože přes jazyk „mateřský“ probíhá asimilace kultury společnosti, v níž žije, a jeho socializace ve společnosti. Z tohoto důvodu je studie o mateřské řeči vždy v pozornosti vědeckých výzkumů o dětské řeči.²⁹

Noam Chomsky, odborník na bilingvismus, zastává názor, že děti jsou obdařeny genetickými předpoklady k osvojování řeči, a že je tento proces založen na vrozených předpokladech. S vývojem řeči a řečnického umění se vyvíjí i osobnost každého

²⁷ CEJTLIN, S. *Osvojení jazyku dítětem v případě dvou jazykové rodiny*, Moskva: Zlatoust, 2014, str. 52, ISBN 978-5-86547-822-5.

²⁸ PROTASOVA, E. *Mnohojazyčnost v dětství*, Moskva: Zlatoust, 2013, str. 118, ISBN 978-5-86547-584-2.

²⁹ STROKINA, J. *Pedagogické aspekty výzkumu problematiky bilingvismusu*, Moskva: LAP Lambert Academic Publishing, 2013, str. 206-207, ISBN 9783659335860.

jedince, rozvíjí se jeho poznávací schopnosti a schopnosti začlenit se do společnosti. Hlavní výhody bilingvismu tkví zejména v tom, že:

- 1) Děti vychovávané dvojjazyčně nebo v dvojjazyčném prostředí se snadno naučí oba jazyky;
- 2) Bilingvní děti se snáze učí i dalším jazykům;
- 3) Bilingvní děti jsou flexibilnější a kreativnější;
- 4) Jsou tolerantnější k lidem mluvícím jiným jazykem a vůbec k rozdílným způsobům myšlení;
- 5) Dříve si uvědomují arbitrárnost jazyka;

Od dvojjazyčnosti, bilingvismu, se liší dvojjazyčná výuka, tj. výuka, která probíhá ve dvou jazycích, zaměřující se na to, aby si jedinci vytvořili komunikační kompetence také v jiném jazyce, než je jejich mateřský.³⁰ Tzv. školní bilingvismus znamená, že dítě získává znalost druhého jazyka až při vstupu do školy, kde probíhá dvojjazyčná výuka a komunikace. Druhému jazyku se dítě učí až tehdy, když má již znalost mateřského jazyka. Jazykům se tedy učí postupně. Dítě má tedy jeden mateřský jazyk a každý další jazyk, který se učí, i od útlého věku, je jazyk cizí.

Pro osvojení cizí řeči mají malé děti vývojové předpoklady. V průběhu prvních tří let života se naučí dítě tisíce slov, osvojí si schopnost utvořit komplexní věty a pochopit je, naučí se ovládat zvukový systém svého rodného jazyka. Období největších jazykových schopností je mezi druhým a osmým rokem života. Pro tuto životní etapu je typická zcela ojedinělá citlivost na běžné i zvláštní jazykové podněty, spontánnost projevu dítěte, minimální sociální zábrany, popřípadě jejich absence, pružnost nervové soustavy, výjimečné imitační schopnosti, vysoká úroveň rozvoje paměti a převaha mechanické

³⁰ TSVETKOVA, T. *Vývoj bilingvismusu v procesu výzkumu cizího jazyku*, Petrohrad: Sputnik, 2013, str. 42, ISBN 978-5-9973-2538-1.

paměťové složky, schopnost sluchové diferenciaci apod. Děti se v tomto věku učí odposlechem, napodobováním, opakováním, užívají metodu pokus - omyl, testují slova, kterým nerozumí.³¹ Dítě má přirozenou schopnost zachytit správnou výslovnost, intonaci a tempo cizí řeči. Stejně tak ale zachytí a přijme i chyby a špatné návyky, které se v pozdějším věku velmi špatně odbourávají.

V situaci, kdy se malé dítě učí cizímu jazyku, měli by rodiče dbát na častou a pestrou komunikaci probíhající na citovém základě. Je vhodné mluvit s ním pomaleji, nedělat dlouhé prodlevy mezi větami a snažit se výrazně artikulovat.³² Dále je nutné volit slovní zásobu z prostředí daného dítěte, používat krátké a jednoduché věty, otázky nebo příkazy.

Při výuce cizího jazyka rozlišujeme dvě metody, a to metodu přímou a metodu nepřímou. Nepřímá metoda spočívá v tom, že cizí jazyk přijde na řadu až po zafixování mateřského jazyka. Tato metoda tkví v uplatňování jazykových pravidel a v učení se nazpaměť. Přímá metoda umožňuje osvojování dalšího jazyka podobným způsobem, jakým si osvojuje svůj mateřský jazyk. Tato metoda vychází z běžné komunikace, při které dítě jazyk potřebuje.

Vhodný čas k zahájení výuky cizího jazyka se tedy odvíjí od zvolené metody, která bude během výuky uplatňována. Na základě přímé metody lze s výukou začít od raného věku dítěte, což je více méně to samé jako je bilingvní výchova.

3.1.2 Komunikace v rodině

Pro mladé bilingvní, ve věku 2-3 let, se používají slova dvou jazyků. Často jsou to řeči „otce“ a „matky“.

³¹ KRYŠIN, L. *Verbální komunikace při jazykové nesejnorodnosti*, Moskva: Editorial URSS, 2000, str. 97-98, ISBN 5-8360-0077-8.

Rodina může být buď brzda ve výuce jazyků, nebo naopak může posílit motivaci dítěte.

Každý ze dvou nebo více jazyků multilingvisty (vícejazyčného člověka) se vyvíjí stejným způsobem jako jeden. Tento proces se však nemůže shodovat v čase. Některý z těchto jazyků může „vypuknout“ dříve, v závislosti na některé skutečnosti, například v jakém společenství se v daný okamžik dítě nachází, se kterými lidmi komunikuje.

Slova se převedou z jednoho jazyka do druhého a někdy vytlačí jeden druhý. Pokud jsou jazyky striktně odděleny v rozsahu (například každý z rodičů pracuje na principu „jedna osoba - jeden jazyk“ a mluví jen v jejich mateřském jazyce, nebo doma mluví stejným jazykem, a ve světě kolem nás tím druhým), pak se míchání obvykle nevyskytuje. Dítě vždy ví, kdo mluví v jakém jazyce. Nicméně pokud rodiče užívají ke komunikaci více než jeden jazyk nebo rodina má více dětí než jedno, situace je složitější. Ne všechny děti a ne vždy vědí, na koho se kterým jazykem mají obrátit a míchají se jim dané jazyky. První dítě je na tom obvykle lépe a umí oba jazyky, druhé je na tom hůře, a situace pro třetí je ještě horší.

Není správné, když si dítě vybírá jen ta slova, které se říkají jednodušeji v každém jazyce.

Jazyk velmi blízko souvisí se způsobem života a kulturou. V případě, že kultura jazyka není představena v celé jeho rozmanitosti, neexistuje žádný důvod pro jejich studium.

Dominantním jazykem je nejčastěji jazyk působící v jednojazyčné společnosti, ve kterém bydlí dvojjazyčná rodina.

Dítě si ještě není vědomo toho, který jazyk je pro něj mateřským jazykem, ale v jeho verbálním chování se samozřejmě odráží dominance jednoho z nich.

Komunikující zapojení do dvoujazyčné komunikace se liší v úrovni kompetencí v jednom nebo dvou jazycích, stejně jako tím, že odpovídají jedním nebo oběma známými jazyky. Důležitými vlastnostmi komunikujících jsou jejich věk, etnický původ, biculturnost/monoculturnost, vážnost jazyka, komunikativní aktivity s využitím jazyka/jazyků, které jsou vybrány pro komunikaci, a také sociální role prováděné

v jejich společenství v každém jazyce. Na kombinaci těchto parametrů může záviset, alespoň částečně, úspěch komunikace.³³

Vždy, bez ohledu na okolnosti, je potřeba mluvit v mateřském jazyce. Je potřeba si promluvit s dítětem a vysvětlit mu, že jeho rodina je o jeden jazyk bohatší než u ostatních. Lze například provádět diskuse s babičkami a dědečky, přesvědčit je, že vždy budou rodinou dítěte, ale i na nich záleží, jak dobře zvládne dítě jazyky.

Lidé obklopující dítě z dvojjazyčné rodiny musí vědět, že lidé jsou schopni naučit se několik jazyků od dětství, že je to normální a že kvůli tomu dítě nebude vnímáno jako osoba se zdravotním postižením, ale naopak dostane impuls ke svému rozvoji. Komunikace rodičů s dítětem musí být trvalá, pestrá a je nezbytné postupně rozšiřovat slovní zásobu a komplikovat řeč. Při mluvě je nutné opakovat stejnou strukturu v různých situacích tak, že se mění plnicí slova. Jedno a totéž slovo, které má být použito v různých kontextech a v různých kombinacích. Vždy by se slovy mělo popisovat co se děje a předávat řadu zajímavých detailů zdůrazněným hlasem.

V procesu rozvoje dítěte by dospělý člověk měl řešit nové problémy a vysvětlovat neznámá slova. Je užitečné hrát si s tvořením slov, například „zvyšovat“ nebo „snižovat“ předměty, vybrat slovesa, která začínají na stejné písmeno, změnit znění vět popisujících stejný obraz, rozšířit popisy různých věcí atd. Je důležité, aby dítě mělo partnery v dialogu - vrstevníky, starší, mladší osoby, muže a ženy, kteří by mu poskytli příležitost vyslechnout různé verze jazyka, ve kterém se dozví různá slova, jiný způsob výslovnosti, živou konverzaci. Obvykle matka pracuje s dětmi více než tatínek, tedy její jazyk dítě umí často lépe.

Ale i otec může udělat svůj jazyk důležitým pro dítě. Pomůcky jako filmy, knihy, představení a výukové materiály by měly být vždy doma a čím více, tím lépe. Děti si někdy myslí, že je důležité vidět film nebo si přečíst stejnou knihu znovu a znovu. Nicméně, nemá cenu dítěti dělat stejný typ cvičení, které nenesou nic nového. Lepší je

³³ ŠTAJMER, N. *Cizí jazyk jako mateřský*, Moskva: Mann, Ivanov, Ferber, 2015, str. 142, ISBN 978-5-00057-256-6.

čas od času ukazovat stejny filmy, cist tutez knihu, delat podobne ukoly v kazdem ze zkoumanych jazyku. Na steny je mozne davat plakaty se zajimavymi slovy. Pokud se dite snazi porovnavat ruzne jevy v obou jazycich, dospeli mu v tom musi kdykoliv byt na blizku. V pripade, ze dite reaguje na otazku matky nebo otce v jinem jazyce, nez ve kterem mu otazku položili, dospely by mel danou otazku zopakovat a ocekavat odpoved' v jazyce, v nemz dite melo odpovedet.

Kdyz v zivotě dítěte existuji dva jazyky od prvnioho mesice, gramaticky vyvoj dominantního jazyka nemusí jen zaostavat za vyvojem monolingvalnich deti, ale muze byt i pred nim.

Ne vsechny deti se stavaji plnohodnotnymi bilingvisty, a to zejména v pripade, ze ma rodina hodne deti. V brzkem zavedeni mnohojazycnosti vzniká dobry zaklad pro zvladnuti dalšich jazyku. Obvykle ti, kteri jsou od detství v prostredí, kde se vyskytuje vice nez jeden jazyk, maji lepsi vysledky v matematice a dalšich predmetech. Mnoho rodiču si myslí, ze dite se bude rozvijet špatně, pokud s nim mluvi v jednom jazyce, pak v jinem, a myslí si, ze u předškolnich deti musí byt přítomen pouze jeden jazyk, a druhý je mozne přidat, až když první jazyk zvládl. Ve skutečnosti někdy dvojjazyčné vzdělávání nedává přesvědčivé výsledky, ale následný vyvoj klade vše na své místa.

Druhý jazyk - to je vždy pracovní nástroj a potenciální způsob, jak vydělat a vést více zajímavý život.

Moderní člověk nacházející se mimo zemi svého narození, by se neměl cítit jako izolovaný od světa, jako „outsider“, který není schopný vnímat okolní realitu. Komunikace s představiteli jiných národů a plné vnímání jiných kultur obohacuje osobnost, dává mu větší vnitřní svobodu, osvobození a nezávislost, a tím zajišťuje maximalizaci příležitostí pro úspěch v životě. Samozřejmě, že ne každý člověk je schopen cítit se v každé situaci „jako ryba ve vodě“, ale bilingvní lidé mívají tendenci mnohem lépe se přizpůsobovat ve světě, a to díky vysoké úrovni komunikace – to znamená, že mají schopnost komunikovat v různých situacích.

4 Zánik manželství

4.1 Obecně

V obecném pojetí lze konstatovat, že manželství zaniká několikerým způsobem. Jedná se o případ smrti jednoho z manželů, pokud soud manžela prohlásí za mrtvého, změnou pohlaví anebo rozvodem. Dalším možným způsobem zániku manželství je jeho anulování, jímž se domnělé manželství prohlásí za neplatné od počátku.

4.2 Rozvod

Rozvod či rozloučení představuje právní akt ukončení manželství. Faktický zánik manželství není považován za právní zánik manželství. Rozvod vyhotovují a vydávají v souladu s právními předpisy konkrétního státu. Rozvod je problémem, který souvisí se změnami v typu vztahu v moderní rodině a není momentální to událost, má svou vlastní historii vývoje.

Rozvod je složitý etický, právní a společenský problém, který přesahuje z oblasti rodinného práva i do dalších oblastí. Dotýká se nejen života manželů a jejich majetkových poměrů, ale též dětí, které případně manželé mají, a kulturních a náboženských zvyklostí manželů a celé společnosti. Je třeba jej odlišovat od rozluky.

Kromě smrti jednoho z manželů je nejčastějším způsobem zániku manželství rozvod. Problematiku zániku manželství, resp. rozvodu manželství nalezneme v části druhé občanského zákoníku, konkrétně od § 755 po § 758. Možná se zde naskýtá otázka, jak se ocitl rozvod v novém občanském zákoníku. Nabytím účinnosti nového občanského zákoníku znamenalo pro rodinné právo jako celek jeden velký milník. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. byl tímto zákonem zrušen a veškerá problematika rodinného práva byla včleněna do nového občanského zákoníku.

Slovy zákona, manželství může být rozvedeno pouze za předpokladu, pokud je soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. Co si lze představit pod stěžejními pojmy hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno?

Rozvratem se rozumí hluboký, trvalý a nenapravitelný stav, od něhož nelze očekávat obnovení soužití manželů.

V praktickém životě to může znamenat, že manželé spolu kupříkladu nežijí. Zde je potřeba si dát pozor a nezaměňovat pojmy nežijí a nebydlí. Co znamená „nežijí“ nám určuje § 758. Ten říká, že „manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství, bez ohledu na to, zda mají, popřípadě vedou rodinnou domácnost s tím, že alespoň jeden z manželů manželské společenství zjevně obnovit nechce.“ To jednoduše znamená, že manželé spolu mohou stále bydlet, ale již společně nehopodaří, nemluví spolu či nesdílejí společnou ložnici.³⁴

Výše uvedené pravidlo, které určuje, za jakých podmínek může být manželství rozvedeno, má ovšem i své limity, nebo-li omezení. Tyto omezení jsou celkem tři. I přesto, že soužití manželů je rozvráceno, soud manželství nerozvede, pokud by byl rozvod v rozporu:

- a) se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody;
- b) se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství. Pokud ale manželé spolu již tři roky nežijí, tento důvod neplatí;
- c) mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.

4.3 Typy rozvodů podle zákona č. 89/2012 Sb.

³⁴ V kap. 2, pozn. pod čarou 10, § 758.

V novém občanském zákoníku nalezneme dva druhy rozvodů. V § 756 nalezneme tzv. rozvod sporný, tedy rozvod se zjišťováním příčin rozvratu a o paragraf dále tzv. rozvod nesporný, u kterého se příčiny rozvratu nezjišťují.³⁵

Rozvod sporný je rozvodem, ve kterém, jak jsem již uvedla, soud zjišťuje příčiny rozvratu manželství. To znamená, že zjišťuje, zda je manželství rozvráceno hluboce, trvale a nenapravitelně, nelze očekávat jeho obnovení a dále také musí „odhalit“, co k tomuto stavu vedlo a zároveň předcházelo. Tyto skutečnosti lze zjistit pouze na základě výslechu obou manželů a jejich tvrzeních. Sporný rozvod se koná typicky v situaci, kdy jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí či nesouhlasí s výživným rozvedeného manžela nebo např. nesouhlasí s úpravou poměrů k nezletilému dítěti.

Druhým typem rozvodu je rozvod nesporný, tedy ten, ve kterém se příčiny rozvratu nezjišťují. Zde je základní podmínkou, aby se jeden z manželů připojil k návrhu na rozvod manželství, který podal manžel druhý. V praxi to vypadá tak, že oba dva manželé s rozvodem souhlasí a domluví se na všem podstatném. Soud v takovémto případě manželství rozvede, aniž by zjišťoval příčiny rozvratu manželství.

4.4 Řízení o rozvod manželství

Řízení o rozvod manželství je zakotveno v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Jedná se o poměrně nový zákon, který upravuje procesní stránku rozvodu manželství, kterou nalezneme od § 383 po § 399.

Co se týká věcné příslušnosti, příslušným soudem bude vždy soud okresní. Místně příslušný je soud, v jehož obvodu mají nebo měli manželé poslední společné bydliště v České republice, bydlí-li v obvodu tohoto soudu alespoň jeden z manželů. Není-li takového soudu, je příslušný obecný soud manžela, který nepodal návrh na zahájení řízení, a není-li ani takového soudu, obecný soud manžela, který podal návrh na zahájení řízení.

³⁵ Tamtéž, § 756-757.

Řízení o rozvod manželství lze zahájit pouze na návrh jednoho z manželů nebo společným návrhem obou manželů. Z toho vyplývá, že nikdo jiný, než manželé, návrh na rozvod manželství podat nemůže. Zákon umožňuje podat zpětvzetí návrhu na zahájení řízení, ale to má účinky pouze v případě, že i druhý manžel s tímto zpětvzetím souhlasí, resp. nevysloví s návrhem z vážných důvodů nesouhlas.

Soud musí vždy vyslechnout účastníky řízení, tedy oba dva manžele, kromě případu, kdy by výslech manželů byl spojen s velkými obtížemi. Soud také může provést i jiné než jen účastníky navržené důkazy, je-li to třeba ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu, nebo je-li toho třeba ke zjištění zájmů nezletilých účastníků, pro něž nemůže být manželství rozvedeno, ačkoli je rozvráceno.

Jedná-li se o nesporný rozvod, není odvolání proti rozsudku přípustné. Ve sporném rozvodu je lhůta k odvolání standardních 15 dní od doručení rozsudku. Proti rozsudku není možné podat kromě dovolání mimořádné opravné prostředky, tedy žalobu na obnovu řízení ani žalobu pro zmatečnost.³⁶

4.5. Zánik manželství smrtí nebo prohlášením za mrtvého

Manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci. Bude-li prohlášení za mrtvého zrušeno, neobnoví se zaniklé manželství, jestliže mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové.

4.6 Zánik manželství změnou pohlaví

Kodex obsahuje výslovnou úpravu institutu změny pohlaví člověka, která nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně

³⁶ Zákon č. 292/2013 Sb. ze dne 1. 1. 2014, Zákon o zvláštních řízeních soudních. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2014, §383 až 399.

pohlavních orgánů. Stanoví, že změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověka, ani na jeho osobní a majetkové poměry. Manželství nebo registrované partnerství však změnou pohlaví zaniká. O povinnostech a právech muže a ženy, jejichž manželství takto zaniklo, ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po zániku manželství platí obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po rozvodu. O péči každého z rodičů o společné dítě rozhodne soud, a to i bez návrhu.

5 SOCIÁLNÍ ASPEKTY MANŽELSTVÍ MEZI PŘÍSLUŠNÍKY RŮZNÝCH STÁTŮ

5.1 Ruská národnostní menšina v Čechách

Rusové přišli na Moravu až po roce 1918 jako emigranti. V roce 1920 žilo v ČSR asi 35 tisíc Rusů. Většinou to byli lidé vzdělaní z vyšších společenských kruhů. Ruský jazyk si emigranti v Československu udrželi díky jeho povinné výuce ve školách.

V té době čeští studenti studovali na vysokých školách v Sovětském svazu, kde se i oženili a následně se přesunuli společně do Československa. Od roku 1993 přicházeli Rusové do Česka za prací a získali zde dlouhodobý pobyt.

Do dnešního dne se ruskojazyčná skupina na území České republiky mnohonásobně zvětšila a lze předpokládat, že bude i nadále narůstat.

5.2 Komunikace

Komunikace – proces výměny informací mezi lidmi. Každý z nás se neustále stává účastníkem tohoto procesu. Komunikace poskytuje individuální přežití člověka a jeho interakci s ostatními. Proces komunikace začíná tím, že vzniká nějaký konkrétní cíl.³⁷ Potom lze určovat smysl komunikace, který je důležitý pro dosažení cíle. Mezilidská komunikace v rodině odpovídá otázkám výměny informací, harmonizace a realizace rolí ve společných podnicích, vzniku a rozvoji mezilidských vztahů a sebepoznání a poznání partnera. Charakteristickými rysy mezilidské komunikace v rodině jsou vysoká emocionální intenzita a intenzita komunikace.

³⁷ MOSKVIN, M. *Nauč se poslouchat*. Moskva: Mif, 2015, s. 201-202. ISBN 978-5-00057-679-3.

Mezilidská komunikace v rodině je klíčem k jejímu životu. Určuje účinnosti jeho fungování, zdroje, růst a vývoj.³⁸

Komunikační cíle jsou:

- Výměna informací,
- Harmonizace a realizace rolí ve společných podnicích,
- Vznik a rozvoj mezilidských vztahů,
- Poznání partnera a sebepoznání.

Podmínky pro efektivní mezilidskou komunikaci v rodině:

- Otevřenost,
- Vysoká aktivita poskytující intenzivní diskusi o významných problémech,
- Rituály,
- Komunikační shodnost – korespondence mluveného slova s dalšími složkami komunikačního procesu (mimika, držení těla a gesta),
- Koordinace představ o struktuře rodiny,
- Senzitivnost (citlivost) na prohlášení partnera,
- Vyjádření lásky a úcty v krizi,
- Vytvoření rodinného jazyka (symboly, tradice a normy).

³⁸ Comdata. *Komunikace* [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné z:
<http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/zaklady-spolecenskych-ved/komunikace>

Komunikace může probíhat v různých jazycích, proto mezi sebou mohou komunikovat i cizinci. V dnešní době je velmi populární manželství mezi cizinci. Oni sami rozhodují, v jakém jazyce budou komunikovat mezi sebou. Může to být jazyk manžela nebo manželky, ale i jazyk, kterým se mluví ve státě, kde oba manželé bydlí.

5.2.1 Cizí jazyk jako prostředek mezinárodní komunikace

Interkulturní komunikace (z anglického cross-kulturní komunikace, mezikulturní komunikace) znamená propojení komunikace mezi různými kulturami, což znamená přímý kontakt mezi lidmi a jejich komunitami zprostředkovaných formou komunikace (jazyk, řeč, psaní a elektronická komunikace).³⁹

U účastníků zahrnuje znalost komunikativního aktu, kde participant patří do různých národních kultur.⁴⁰ Znalost cizích jazyků je prostředkem interkulturní komunikace a dovoluje adekvátní interakci s jinými kulturami.⁴¹

Lidé se stěhují ze země do země při hledání nového zaměstnání a nových životních podmínek. Mělo by být zřejmé, že se často v cizině hovoří jiným jazykem. Proces učení jazyka je postupný. Člověk musí být v neustálém kontaktu s lidmi, pro které je daný jazyk rodný, což dovoluje zlepšení mluvy, gramatiky a případně i odborného jazyka.

Každá kultura vyjadřuje své standardy prostřednictvím komunikace. Kultura existuje prostřednictvím vytvoření a udržení společného systému symbolů, ve kterém

³⁹ Nacionální psychologická encyklopedie. *Mezinárodní komunikace* [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://vocabulary.ru/termin/mezhdunarodnaja-kommunikacija.html>

⁴⁰ BOGUSLAVSKYJ, M. *Mezinárodní právo soukromé*. Moskva: M. Jurist, 2002, kap. 3, ISBN 5-7975-0375-1.

⁴¹ TER-MINASOVA, S. *Jazyk a mezinárodní komunikace*, Moskva: Slovo, 2008, str. 97, ISBN 978-5-387-00069-0

komunikační účastníci dávají určité hodnoty a jehož prostřednictvím mohou vyměňovat informace. Kultury jsou navzájem cizí z důvodu rozdílů ve způsobech, a překlad slov navíc ne vždy odstraňuje koncepční problémy.⁴²

5.3 Příklady rodin

V této bakalářské práci jsou zmíněna manželství uzavřená mezi občany České republiky a Ruské federace s podmínkou, že bydlí na území České republiky.

Dále budou popsány krátké příklady několika takových rodin, které spolu dosáhli dokonalé úrovně porozumění v různých jazycích a různých životních situacích. Většina z nich mluví doma mezi sebou českým jazykem, protože partner, který má češtinu jako mateřský jazyk ve většině případů neumí ruský jazyk.

První rodina

Manžel v dané rodině je státním občanem České republiky, manželka je z Ruska. Jsou spolu čtyři roky, z nichž jsou manželé půl roku. Mezi sebou mluví česky. Za tu dobu, co jsou spolu, se manžel naučil rusky, ale jen občas spolu mluví rusky. Manželka má češtinu na velmi dobré úrovni. Společné děti ještě nemají.

Druhá rodina

Manžel je z Ruska a má ruské občanství, manželka je Češka a má české občanství. Žijí spolu sedmnáct let a mají dvě děti. Mezi sebou od začátku jejich vztahu mluvili v ruštině i češtině, protože manžel umí česky a manželka umí rusky. Děti také umí dva jazyky, ale tím, že bydlí na území České republiky, je čeština jejich dominantním jazykem. Starší syn mluvil ve školce s kamarády v češtině, obdobně na základní a

⁴² MARÁDOVÁ, E. *Multikulturní porozumění*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 15. ISBN 80-86991-82-2.

střední škole a má spoustu známých, kteří jsou Češi. Mladší syn je ve školce a stejně jako starší syn mluví s kamarády v českém jazyce.

Třetí rodina

Jsou partnery. Muž je z Ruska, slečna je Češka. Jsou spolu tři roky. Slečna neumí ruský jazyk na takové úrovni, aby se mohla domluvit s přítelem, obdobně muž neumí česky jazyk. Oba dokonale umí anglicky, a proto mezi sebou mluví v angličtině. Nemají společné děti.

Čtvrtá rodina

Manžel je státním občanem České republiky a manželka je Ruska s ruským občanstvím. Jsou spolu pět let, z nichž jsou ve stavu manželském dva a půl roku. Manžel neumí ruský jazyk, manželka umí česky na velmi dobré úrovni, proto mezi sebou mluví v češtině. Ještě nemají společné děti.

Páta rodina

Muž je občanem České republiky, slečna je Ruska. Spolu jsou jeden rok. Slečna umí český jazyk na takové úrovni, aby se mohla domluvit s přítelem, muž umí ruský na stejné úrovni. Mluví mezi sebou v češtině a v ruštině dohromady, protože nemůžou jinak. Pomalu oba budou zlepšovat cizí jazyky. Nemají společné děti.

Šestá rodina

Manžel se narodil v Rusku a má ruské občanství, manželka je Češka. Manžel umí český, protože jeho babička je češka a hodně mluvila s vnukem v češtině, to znamená, že má dva rodných jazyky. Manželka špatně umí ruský, proto doma mezi sebou mluví českým jazykem. Jsou spolu osm let. Společné děti nemají, ale manžel má dceru od jiné partnerky. Holka má jako její tatínek dva mateřských jazyky.

Sedmá rodina

Manžel je státním občanem České republiky, manželka je Ruska s ruským občanstvím. Jsou spolu šest let, z nichž jsou ve stavu manželském dva roky. Manžel neumí ruský

jazyk, manželka umí česky na velmi dobré úrovni, proto mezi sebou mluví v češtině. Mají společné dítě, dceru, která má dva mateřských jazyka.

Osmá rodina

Muž je státním občanem České republiky a slečna je Ruska s ruským občanstvím. Jsou spolu dva roky, nejsou zatím v manželském stávu. Muž neumí ruský jazyk, slečna umí česky na dokonalé úrovni, proto mezi sebou mluví v češtině, ale pomalů slečna začíná doma mluvit ruský. Ještě nemají společné děti.

Devátá rodina

Jsou partnery. Muž je z Ruska, slečna je Češka. Jsou spolu tři roky. Slečna umí rusky na velmi dobré úrovni, stejně jako muž umí český na velmi dobré úrovni. Mezi sebou mluví v jakémkoliv jazyce, protože slečna chce zlepšovat úroveň svoje ruštiny, a stejně jako muž chce zlepšovat úroveň svoje češtiny. Děti zatím nemají, ale určitě budou mluvit český a ruský na dokonalé úrovni a budou mít dva mateřských jazyka.

Na základě rozhovoru s rodiny a páry jsem dospěla k následujícím závěrům:

- V každé rodině její členové volí domácí jazyk podle svých znalostí a komfortu
- Každý člen takové rodiny nebo párů zlepšuje své komunikační schopnosti v cizím jazyce
- I když alespoň jeden z rodičů doma s dětmi mluví ruský, čeština bude dominantním jazykem, a to hlavně díky tomu, že dítě vyrůstá v a komunikuje s českou společností (například škola, sporty, volnočasové aktivity)

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo prozkoumat právní a sociologické aspekty a následně sestavit doporučení pro zájemci-občany České republiky a Ruské federace, kteří chtějí uzavřít manželství na území České republiky a ukázat všechny vyplývající z tohoto sňatku následky, kteří jsou jako právní tak i sociologické.

Jelikož se jedná o velmi rozsáhlé téma, do této práce byly zahrnuty instituty, které považuji za nejpodstatnější.

Při řešení jednotlivých aspektů bylo zjištěno, že taková manželství nejsou zcela výjimečná a občan Ruské federace musí pro uzavření manželství s občanem České republiky splňovat řadu podmínek stanovených zákonem.

Práce vymezila základní podmínky stanovené právním řádem České republiky pro uzavření manželství v České republice zahrnující zejména podmínky pro občany Ruské federace. Dále práce uvedla dokumenty potřebné k uzavření takového manželství.

Hlavní doporučení pro zájemci-občany České republiky a Ruské federace, kteří chtějí uzavřít manželství na území České republiky zní následovně:

- Vyplnit dotazník k uzavření manželství, připravit pro uzavření manželství nutné podle zákona doklady, které jsou stejné pro všechny zájemci, rozhodnout o formě sňatku.
- Po jednom roce od uzavření manželství požádat o státním občanství České republiky a předložit nutné podle zákona doklady, které nejsou stejné pro všechny (zaleží na různých faktorech).
- Rozhodnout jaké občanství budou mít děti, protože dítě může získat české občanství kvůli tomu, že jeden z rodičů je občanem České republiky.
- K otázce bilingvismu u dětí, které jsou v takové rodině. Mluvit s dítětem několika jazyky ale snažit se, aby dominantním byla čeština pro lepší integraci v české společnosti.

- Hlavní podmínky pro efektivní komunikaci v takové rodině: otevřenost, vysoká aktivita poskytující intenzivní diskusi o významných problémech, vytvoření rodinného jazyka (symboly, tradice a normy).

V jednotlivých kapitolách jsem zmíněné body rozebírala detailně.

První kapitola nastínila a stručně popsala základní pojmy, které se hojně vyskytují v jednotlivých kapitolách této práce.

Druhá kapitola vymezila podmínky pro uzavření manželství občana České republiky a Ruské federace na území České republiky a jaké doklady jsou k tomu potřebné. Dále kapitola pojednává o způsobech vzniku manželství v České republice, jaké se hradí správní poplatky a uvádí také případy, kdy takové manželství nemůže být uzavřeno bez tlumočnicka. Obsahem této kapitoly je dále pojednání o získání státního občanství České republiky občanem Ruské federace v důsledku uzavření manželství a také řešení otázky občanství dítěte, narozeného v takovém manželství.

Třetí kapitola této práce popsala fenomén dvojjazyčnosti, jenž vzniká v důsledku uzavření manželství mezi občany s odlišnými mateřskými jazyky. Kapitola popisuje dětskou dvojjazyčnost a možnost komunikace rodičů s dětmi v takové rodině.

Další kapitola pojednává o způsobech zániku manželství, rozvodu, a ve kterých zákonem stanovených případech k němu dochází a v jakých zákonem stanovených případech může manželství zaniknout jinými způsoby.

Závěrečná kapitola nastínila sociální aspekty manželství vzniklé mezi občany České republiky a Ruské federace. Krátce pojednávala o historii, o roce 1918, kdy se v Československu objevili první ruští přistěhovalci. Popsán je též proces komunikace mezi lidmi (v tomto případě manžely), kteří mají různé mateřské jazyky a příklady těchto párů.

Věřím, že tato bakalářská práce poslouží všem, koho problematika rusko-českého manželství zajímá a přispěje tak k prohloubení dosavadních znalostí v oblasti tohoto tématu či poslouží pro další výzkum.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

KELLER, T. A KELLER, K. *Smysl manželství*. Praha: Biblion, 2014. ISBN 978-80-87282-12-0.

MARÁDOVÁ, E. *Multikulturní porozumění*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-82-2.

MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, Praha: Slon, 1999. ISBN 80-86429-25-3.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

GETMAN-PAVLOVA, I. *Mezinárodní právo soukromé* , Moskva: Eksmo, 2011. ISBN 978-5-699-41697-4

GAVRILOV, V. *Mezinárodní právo soukromé, učebnice* , Moskva: Norma, 2006. ISBN 5-468-00001-6.

ROUDZ, M. *Jak mluvit s kimkoliv*, Moskva: Mif, 2015. ISBN 978-5-00100-604-6.

BOŽENOVA, O. *Bilingvismus. Dvou jazyková výchova*, Moskva: Bilingva, 2016. ISBN 978-5-906730-75-6.

SALECHOVA, L. *Bilingvismus a myšlení*, Moskva: LAP Lambert Academic Publishing, 2012. ISBN 9783659255755.

LOMB, K. *Jak učím jazyky*, Moskva: Mif, 2016. ISBN 978-5-00100-247-5.

ČIRSHEVA, G. *Dětský bilingvismus*, Moskva: Zlatoust, 2012. ISBN 978-5-86547-656-6.

KRUGLAKOVA, T. *Problematika bilingvismusu*, Moskva: Zlatoust, 2014. ISBN 978-5-86547-823-2.

BAGANA, Ž. *Kontaktní lingvistika, spojení jazyku a bilingvismus*, Moskva: Flinta, 2016. ISBN 978-5-9765-0958-0.

ŠTAJMER, N. *Cizí jazyk jako mateřský*, Moskva: Mann, Ivanov, Ferber, 2015. ISBN 978-5-00057-256-6.

CEJTLIN, S. *Osvojení jazyku dítětem v případě dvou jazykové rodiny*, Moskva: Zlatoust, 2014. ISBN 978-5-86547-822-5.

PROTASOVA, E. *Mnohojazyčnost v dětství*, Moskva: Zlatoust, 2013. ISBN 978-5-86547-584-2.

STROKINA, J. *Pedagogické aspekty výzkumu problematiky bilingvismusu*, Moskva: LAP Lambert Academic Publishing, 2013. ISBN 9783659335860.

TSVETKOVA, T. *Vývoj bilingvismusu v procesu výzkumu cizího jazyku*, Petrohrad: Sputnik, 2013. ISBN 978-5-9973-2538-1.

KRYSIN, L. *Verbální komunikace při jazykové nestejnorodnosti*, Moskva: Editorial URSS, 2000. ISBN 5-8360-0077-8.

MOSKVINA, M. *Nauč se poslouchat*. Moskva: Mif, 2015. ISBN 978-5-00057-679-3.

BOGUSLAVSKYJ, M. *Mezinárodní právo soukromé*. Moskva: M.Jurist, 2002. ISBN 5-7975-0375-1.

TER-MINASOVA, S. *Jazyk a mezinárodní komunikace*, Moskva: Slovo, 2008. ISBN 978-5-387-00069-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

Český statistický úřad. *Vývoj obyvatelstva České republiky, sňatečnost* [online]. [cit. 2017-09-09]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/47411902/1300691602.pdf/3543b462-a5ee-403e-8bf0-eae5b155a0c2?version=1.1>

CZECH NEWS AGENCY. *Právní charakter manželství* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: http://www.uni-regensburg.de/Einrichtungen/ZSK/Tschechische_Rechtssprache/RodinnePravo/Chapter3/Block5/content.html

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Uzavření manželství* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-manzelstvi-uzavreni-manzelstvi.aspx>.

IGNÁC ANTONÍN HRDINA, O. PRAEM, *Manželství v současném českém i kanonickém právu* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/16-hrdin.htm>

RODIČOVSTVÍ, PSYCHOLOGIE, ZDRAVÍ. *Když se doma mluví dvěma jazyky* [online]. 2002 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: http://www.evalabusova.cz/clanky/kdyz_se_doma_mluvi.php.

BEZPLATNÁ PRÁVNÍ PORADNA. *Státní příslušnost dětí Češky a cizince – pravidla* [online]. 19. 09. 2013 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/nezarazene-dotazy/16307-statni-prislusnost-deti-cesky-a-cizince-pravidla.html>

RUCE.CZ. *Co je to bilingvismus?* [online]. 25. 02. 2005 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/46-co-je-to-bilingvismus>.

CZECHKID. *Bilingvismus* [online]. 30. 03. 2007 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1000.html>.

ČESKÁ ŠKOLA BEZ HRANIC. *Více o bilingvistu* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.csbh.cz/vice-o-bilingvistu>.

COMDATA. *Komunikace* [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné z:
<http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/zaklady-spolecenskych-ved/komunikace>

NACIONALNÍ PSYCHOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIE. *Mezinárodní komunikace*
[online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://vocabulary.ru/termin/mezhdunarodnaja-kommunikacija.html>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Uzavření manželství státního občana České republiky s cizincem na území České republiky* [online]. 15. 11. 2011 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-manzelstvi-statniho-obcana-ceske-republiky-s-cizincem-na-uzemi-ceske-republiky.aspx>

Seznam použitých legislativních dokumentů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Olga Bazaley

Obor: Právo v podnikání

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Problematiky uzavírání manželství na území České republiky a jeho zánik mezi občany České republiky a Ruské federace (právní aspekty a sociologické aspekty)

Rok: 2017

Počet stran textu: 46

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 3

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 18

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: JUDr. Ing. Martin Kohout, Ph.D.